

PISA-tutkimus on todennut suomalaiset koululaiset huippuosaajiksi. Mitä tekijöitä löytyy menestymisen taustalta? Mitä ovat koulujemme vahvuudet ja heikkoudet? Millaista osaamista PISA-tutkimus mittaa ja millaisiin vertailuihin se oikeuttaa?

Kuva: Tarja Vänskä-Kauhainen

Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen johtaja Jouni Välijärvi toimii peruskoululaisten oppimistuloksia vertailevan kansainvälisen PISA-tutkimuksen kansallisena koordinaattorina.

Peruskoulu- laisten osaamisen laatu ja tasa-arvo kansainvälisessä vertailussa

Jouni Välijärvi
Professori
Jyväskylän yliopisto

Suomalaisnuorten menestyminen peruskoululaisten osaamista mittaavassa kansainvälisessä PISA-tutkimuksessa (Välijärvi & Linnakylä 2002) on nostanut Suomen laajalti perusopetuksen esimerkkimaaksi. Tänne on virrannut suuri joukko asiantuntijoita Saksasta, Japanista, Ruotsista, Sveitsistä ja monista muista maista kysymään syitä

nuortemme menestymiseen, ja suomalaiset koulutuksen asiantuntijat ovat kysytyjä kansainvälisissä tapaamisissa ja tiedotusvälineissä.

Suomalaisen koulutuspolitiikan peruspilareita on jo vuosikymmeniä ollut pyrkimys tasa-arvoon. Tavoite ei ole mitenkään omintakeinen; tasa-arvo toistuu kaikkien kehittyneiden maiden

koulutuspoliittisessa retoriikassa. Poikkeuksellista on se, miten Suomi onnistuu tämä päämäärän saavuttamaan. PISA-tutkimuksessa suomalaisten nuorten lukutaidon taso erottui selkeästi muita korkeampana. Kun OECD-maiden keskiarvoa merkittiin luvulla 500, Suomen keskiarvo, 546 pistettä, oli tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin minkään muun maan. Suomalaisten oppilaiden suoritusten hajonta (89 pistettä) puolestaan oli yksi pienimpiä ja selkeästi alle OECD-maiden keskitason (100 pistettä).

Suomalaisnuorten matemaattinen ja luonnontieteellinen osaaminen oli myös kansainvälistä huippua. Vain Japani ja Korea saavuttivat perinteiseen tapaan näillä alueilla merkittävästi korkeampia keskiarvoja. Yhteistä näille maille oli myös oppilaiden osaamisen kohtuullinen vaihtelu kaikilla kolmella osa-alueella. Matematiikan ja luonnontieteiden osalta tuloksiin on kuitenkin suhtauduttava tietyin varauksin, koska kyseiset alueet katettiin vuoden 2000 arvioinnissa melko kapeasti. Matematiikan osaamisesta saadaan tarkempi kuva runsaan vuoden kuluttua seuraavan PISA-arvioinnin valmistuessa.

PISA-tulosten tärkeä koulutuspoliittinen viesti on, että korkea suoritustaso ja oppimistulosten tasaisuus eivät ole toisiaan pois sulkevia tavoitteita. Pikemminkin näyttää siltä, että oppilaiden varhainen ryhmittely tavoitteiltaan erilaisiin koulutusmuotoihin tuottaa vaatimatoman keskiarvon ja suuren oppilaiden välisen vaihtelun. Saksassa lapset valikoituvat pääsääntöisesti jo neljännen kouluvuoden jälkeen kolmeen tavoitteiltaan eritasoiseen koulumuotoon, ja maan koulujärjestelmän heikot tulokset ovat virittäneet erityisen runsaasti tämän suuntaista keskustelua. Myös useimpien muiden Keski-Euroopan maiden tulokset antavat aihetta samoihin johtopäätöksiin.

Suomalaisessa koulussa kaikki kyvyiltään erilaiset oppilaat opiskelevat samassa ryhmässä. Kansainvälisessä keskustelussa tämä on herännyt monia kysymyksiä. Erityisesti on ihmetelty sitä, miten opettaja onnistuu järjestämään

luokkatyön pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. On tärkeää huomata, että tässä onnistuminen edellyttää opettajilta koulutuksen myötä hankit-

tu korkeaa ammatillista osaamista, panostusta oppimisen esteiden tunnistamiseen ja poistamiseen sekä kooltaan kohtuullisia opetusryhmiä. Kansainvälisesti tarkastellen suomalaiset opetusryhmät ovat vielä kohtuullisia – keskikoko on selvästi alle 20 oppilasta. Kuntien kiristyvä talous on selkeä uhkatekijä tälle ja saattaa vaarantaa oppimistulosten säilymistä nykyisellä tasolla.

Tyypillinen ero Pohjoismaille ominaisen yhtenäiskoulun ja keskieuropplaisen rinnakkaiskoulun välillä on myös oppilaiden sosioekonomisen taustan heijastuminen tuloksiin: oppilaan taustan ennuste opintomenestyksen suhteen on kaikissa Pohjoismaissa merkittävästi pienempi kuin Keski-Euroopan maiden perinteisissä koulujärjestelmissä. Suomessa vaikutus oli Korean ja Islannin jälkeen pienin.

Sosiaalinen tausta on kuitenkin edelleen voimakas oppimistulosten ennustaja myös Suomessa. Kun oppilaat jaettiin vanhempien sosioekonomisen taustan mukaan neljänneksiin, keskimääräinen lukutaito oli 5-portaisella arviointiasteikolla ylimmässä neljänneksessä lähes yhden suoritustason korkeampi kuin matalimmassa neljänneksessä. Saksassa, Sveitsissä, Tshekin tasavallassa ja Englannissa ero alimman ja ylimmän neljänneksen välillä oli lähes kaksi suoritustasoa.

Peruskoulun poikkeuksellinen osaamisprofiili

Suomalaisten peruskoululaisten osaamisessa silmiin pistävää on heikoimmin menestyvien nuorten korkea suoritustaso suhteessa muiden maiden vastaaviin oppilasryhmiin (kuvio 1).

Oppilaiden suoritusten korkea taso ja pienet erot on voitu saavuttaa suomalaisissa yhtenäiskouluissa muttei keskieuropplaisissa rinnakkaiskouluissa.

PISA pähkinänkuoressa

PISA (Programme for International Student Assessment) on kattavin kansainvälinen koululaisten osaamista arvioiva tutkimusohjelma, jonka ensimmäiseen vaiheeseen osallistui vuonna 2000 265 000 oppilasta runsaasta 5 000 koulusta eri puolilla maailmaa. Kohdejoukkona olivat kyseisenä vuonna 15 vuotta täyttäneet tai täyttävät nuoret, jotka Suomessa opiskelivat pääosin (89 %:sti) peruskoulun 9. luokalla. Tutkimuksessa olivat edustettuina kaikki OECD-maat paitsi Slovakia ja Turkki sekä neljä muuta maata, muun muassa Venäjä. Suomessa tutkimus toteutettiin 156 koulussa ja tutkimuslomakkeisiin vastasi 4864 oppilasta. PISAn tehtävänä on paitsi vertailla eri maiden nuorten osaamista myös seurata miten osaaminen kehittyy ajan myötä. Uusi tutkimus aloitetaan kolmen vuoden välein. Tutkimuksen pääkohde vaihtuu eri kerroilla. Vuoden 2000 arvioinnissa päähuomio kohdistui lukutaitoon, viime keväänä matematiikkaan, ja vuonna 2006 painopiste on luonnontieteissä. Jokaisella kerralla arvioidaan kaikkia kolmea osaamisen aluetta: pääaluetta kattavasti ja kahta muuta siinä laajuudessa, että osaamisen kehittymisestä voidaan tehdä luotettavia päätelmiä. PISA tarkastelee oppimista oppilaan ja hänen tulevaisuuden osaamistarpeidensa näkökulmasta. Arviointi taas kohdistuu pikemminkin yleisiin tiedollisiin valmiuksiin kuin yksittäisten oppiaineiden sisältöjen hallintaan. Osaamista arvioidaan mahdollisimman todenmukaisissa ja arkielämän tarpeita muistuttavissa tilanteissa. Halutaan tietää, kuinka nuoret hallitsevat jatko-opintojen, työtehtävien, tulevaisuuden kansalaisuuden ja laadukkaan elämän kannalta keskeisiä tietoja ja taitoja. Siksi tehtävissä käytetään runsaasti autenttisia tekstejä, jotka rakenteiltaan ja sisällöiltään kattavat laajasti erilaisia ”tosielämän” lukutaidon käyttötilanteita. Yli puolet tehtävistä edellyttää oppilailta itsenäistä vastauksen tuottamista ja huomattava osa tehtävistä omia perusteluja ja kriittisiä arviointeja vastauksen tueksi (OECD 2001; Välijärvi & Linnakylä 2002).

Tämä vertailu ilmentää hyvin, mitä tasa-arvoperiaatteen korostaminen käytännössä merkitsee.

Kun tarkastellaan PISAn lukutaitotehtävissä heikoimmin menestynyttä viittä prosenttia oppilaista, suomalaiset saavuttivat lähes 70 pistettä korkeamman osaamistason kuin OECD-maiden vastaava oppilasryhmä. PISAn viisiportaisella suoritustasojen arviointiasteikolla tämä ero merkitsee yhtä suoritustasoa korkeampaa lukutaitoa, eli ero on todella merkittävä. Heikompi suorituksia vertailtaessa suomalaiset tytöt menestyivät erityisen hyvin muiden maiden tyttöihin verrattuna. Toki poikienkin osaaminen Suomessa oli erinomaista, mutta paremmuus muiden maiden poikiin verrattuna ei ollut niin ilmeinen kuin tyttöillä. Suomalaisen nuorten lukutaidon paremmuus näkyy hyvin selvänä vielä silloinkin, kun tarkastellaan heikoimmin menestynyttä kymmentä prosenttia oppilaista tai heikointa neljänestä.

Suomalaisen nuorten lukutaito on keskimääräistä korkeampi myös silloin, kun vertailussa ovat huippuosaajat (kuvio 1). Ero muiden maiden nuoriin ei kuitenkaan enää ole läheskään yhtä suuri kuin alemmilla suoritustasoilla. Kun tarkastellaan tasoa, jonka parhaiten menestynyt kymmenes oppilaista

tavoitti, suomalaisten tyttöjen keskimääräinen osaaminen oli lähes 40 pistettä OECD-maiden vastaavan huippuryhmän tasoa korkeampi. Pojilla ero oli 20 pistettä. Kun tarkastelussa olivat todelliset huippuosaajat, ero muihin maihin pieneni edelleen.

Matemaattisissa ja luonnontieteellisessä osaamisessa suomalaisnuorten suoritusprofiili oli hyvin samanlainen kuin lukutaidossa: suomalaiset suoriutuivat huomattavasti muiden maiden nuoria paremmin, kun tarkasteltiin heikoimmin menestyviä oppilasryhmiä, mutta ero hävisi lähes kokonaan huippuosaajia vertailtaessa. Huippuosaajien osuus oli erityisesti matematiikassa melko vaatimaton, kun sitä verrataan muihin korkean keskimääräisen tason tavoittaneisiin maihin. Tyttöjen ja poikien matematiikan ja luonnontieteiden osaamisessa ei ole Suomessa merkittäviä eroja. Muissa maissa tilanne on luonnontieteissä lähes poikkeuksetta samanlainen kuin meillä, mutta matemaattisessa osaamisessa pojat menestyivät yleensä selvästi tyttöjä paremmin.

Filosofia joka toimii

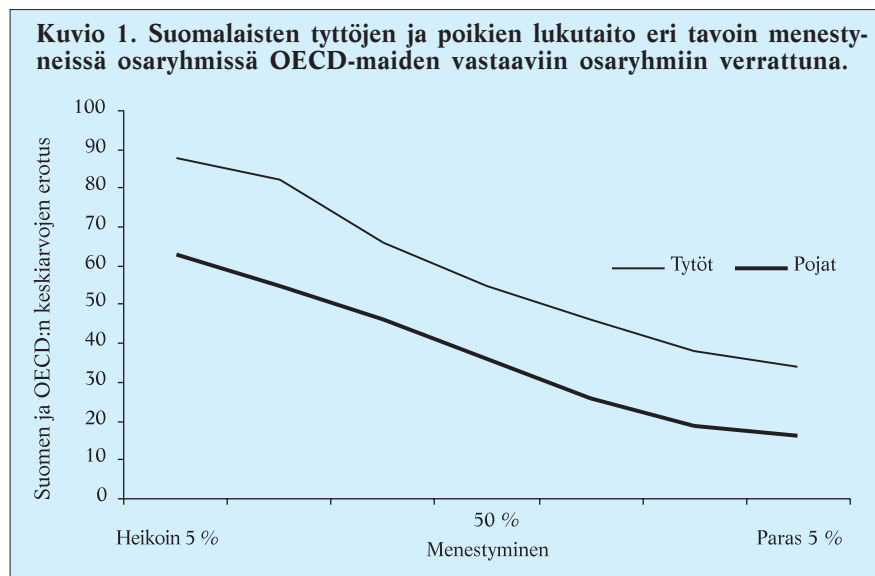
PISAn herättämä laaja kansainvälinen keskustelu tiivistyy lähes poikkeukset-

ta kysymykseen: Miksi suomalainen peruskoulu onnistuu yhdistämään korkean laadun ja tasa-arvon muita maita paremmin? Yksi selitys löytyy siitä, ettei peruskoulu ole koskaan ollut pelkkä organisatorinen rakennelma vaan ennen kaikkea pedagoginen toimintamalli. Suomalaisen arvokeskustelun ”syvävirta”, koulutuksellinen tasa-arvo, on toteutunut muun muassa tiheänä kouluverkkona, korkeatasoisena opettajankoulutuksena sekä opettajan ja opetustyön yhteiskunnallisena arvostuksena. Esimerkiksi luokanopettajien maisteritasoinen koulutus ja nuorten suuri halukkuus ammatin (vain noin 10 % halukkaista pääsee koulutukseen) on hyvin poikkeuksellista kansainvälisesti vertaillen.

Myös oppimisvaikeuksien varhainen ehkäisy ja opiskelun monipuolinen tukeminen esimerkiksi panostamalla erityisopetukseen ja muuhun oppilaiden yksilölliseen tukeen, tarjoamalla kaikille oppilaille ilmaiset kouluateriat ja järjestämällä oppilaskuljetukset kertovat aidosta pyrkimyksestä taata jokaiselle oppilaalle mahdollisuudet täysipainoiseen opiskeluun. Suomessa on vallinnut kansainvälisesti tarkastellen harvinaisen laaja yksimielisyys peruskoulutuksen keskeisistä tavoitteista. Tämä on myötävaikuttanut pyrkimykseen huolehtia erityisesti sosiaalisilta lähtökohdilta ja oppimisedellytyksiltään heikoimmista oppilaista.

Kaikki eivät opi samalla tavalla

Suoritustason kohtuullinen vaihtelu ja heikoimmin menestyvien hyvä keskimääräinen osaamistaso peittää helposti alleen sen tosiasian, että myös Suomessa osaamisen taso vaihtelee suuresti. Kaikki eivät opi samalla tavalla eivätkä yhtä nopeasti. Peruskouluun päättävistä nuorista noin seitsemän prosenttia kärsii sellaisista lukutaidon puutteista, että heillä on vakava riski syrjäytyä myöhemmästä elämässään yhteiskunnan keskeisistä toiminnoista (lukutaidon taso 1 tai sen alle 5-portaisella asteikol-

la). Lisäksi 14 %:lla nuorista lukutaito on siinä määrin puutteellinen, että heillä tulee todennäköisesti olemaan vaikeuksia tietoyhteiskunnan osaamisvaatimusten puristuksessa (taso 2). Kansainvälisessä vertailussa nämä osuudet ovat toki melko pieniä: ensin mainitun riskiryhmän suuruus on OECD-maissa keskimäärin 18 %, ja tietoyhteiskunnan vaatimuksista selviytymisessä huomattavia puutteita on lisäksi 22 %:lla nuorista.

Huoli riskivähykkeellä olevan viidenneksen selviytymisestä ja heidän oppimisensa erityistuesta säilyi epäilemättä keskeisenä peruskoulun kehittämisen haasteena myös tulevaisuudessa.

Näin pitää ollakin. Peruskoulun idean mukaisesti erinomainenkin järjestelmätason tulos on kyllin hyvä vasta silloin, kun jokainen oppilas tavoittaa riittävän perustason. Huolta heikoimmin menestyvistä ei lievennä se tosiasia, että esimerkiksi Saksassa riskiryhmään eli lukutaidon tasoille 2, 1 ja sen alle jää 45 % nuorista.

Perusopetuksen tuottaman osaamisen ja erityisesti lukutaidon merkitys elämän laadulle on ratkaisevan tärkeä. Tämä näkyy selkeästi silloin, kun arvioidaan koko aikuisväestön (16-64-vuotiaat) lukutaitoa. Tätä koskevassa kansainvälisessä tutkimuksessa (Linnakylä ym. 2000) havaittiin lukutaidolla olevan vahva yhteys työelämässä menestymiseen, tulotasoon ja moniin sosiaalisen elämän laatutekijöihin silloinkin, kun henkilön koulutus ja sosiaalinen tausta vakioitiin.

Koulutustarjonnan tasa-arvo

Suomalaisen koulutuksen vahvuus näyttää olevan myös oppimisen suhteellisen tasainen laatu koulusta, asuinpaikasta ja alueesta riippumatta (Väljærvi & Linnakylä 2003, 109–120). Silmiin pistävää on koulujen välisten erojen vähäisyys verrattuna kaikkiin mui-

hin maihin. Suomesta ei juuri löydy oppimistuloksiltaan huonoja kouluja, kun vertailuperustana käytetään kaikkia OECD-maiden kouluja. PISAan Suomessa osallistuneista kouluista heikoimminkin menestyneet saavuttivat lähes OECD-maiden koulujen keskiarvon (kuvio 2).

Heikoimmin menestyvien nuorten lukutaito ei meilläkään riitä jatko-opintojen, työelämän tai täysipäiväisen kansalaisuuden vaatimuksiin.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei myös Suomessa koulujen välillä olisi merkittäviä eroja oppimistuloksissa: parhaiten menestyneet koulut tavoittavat lukutaidossa keskimäärin runsaan yhden suoritustason paremman tuloksen kuin heikoimmin menestyneet koulut. Vaihtelu selittyy osittain sil-

lä, että eri kouluissa aloittava oppilasjoukko on sosiaaliselta taustaltaan erilainen. Tämänkin seikan huomioon ottamisen jälkeen koulujen välille jää huomattavaa vaihtelua.

Tasalaatuisuus ei myöskään merkitse sitä, ettei osa suomalaisista kouluista pääsisi hyvinkin korkeatasoihin suorituksiin: paras 10 % suomalaisista kouluista on kaikkien OECD-maiden vastaavan ryhmän keskiarvon yläpuolella. Kokonaisuutena koulujen välisen vaihtelun suhteellinen pienuus viestii suomalaisen perusopetuksen laadusta ja myös opetuksen ammattilaisten korkeasta työhönsä sitoutumisesta. Nekin koulut, jotka painiskelevat vaikeiden sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien kanssa, pystyvät takaamaan oppilailleen ainakin kohtuulliset opiskeluedellytykset ja oppimistulokset.

Suomessa hyvään tulokseen on päästy toisin kei-

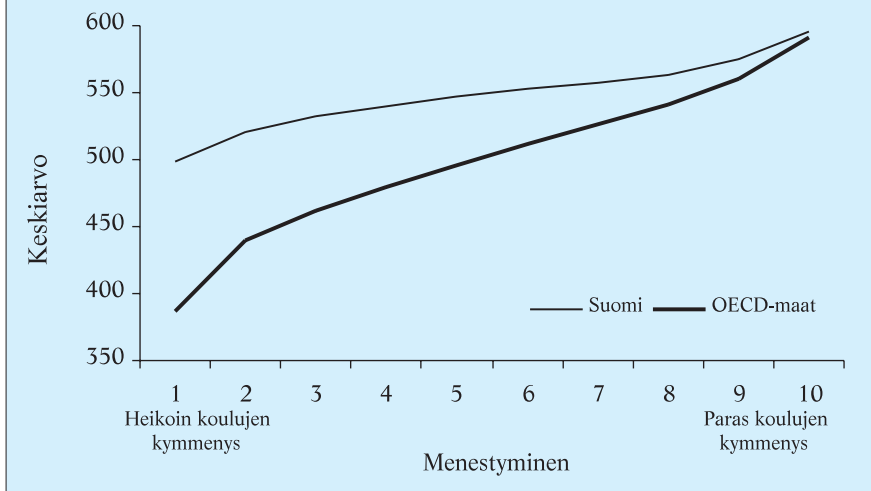
noin kuin monissa muissa maissa, joissa kouluja piiskataan nykyisin kohottamaan opetuksensa laatua kattavilla ja työläillä testausohjelmilla sekä koulujen ”liigataulukoilla” tiedotusvälineissä. Näyttää siltä, että suomalainen koulujen itsearviointiin ja opetuksen kehittämistä tukevaan arviointiin pohjautuva malli onnistuu tuottamaan korkeatasoisen ja tasalaatuisen perusopetuksen. Merkittävä ero eräisiin muihin hyvin menestyviin maihin verrattuna on myös suomalaisten oppilaiden opiskeluunsa käyttämässä ajassa. Suomalaiset nuoret käyttävät aikaa kotitehtäviin melko vähän, ja vain ani harva hankkii opetusta koulun ulkopuolelta. Japanissa ja Koreassa suuri enemmistö oppilaista hankkii oppia virallisen koulujärjestelmän lisäksi yksityisopetuksena, monet jopa lähes saman verran kuin heillä on oppitunteja koulussa.

Kuva: Tarja Vänskä-Kauhanen

Jouni Väljærven mielestä PISA-tutkimus osoittaa laadun ja tasa-arvon olevan tasapainossa suomalaisissa peruskouluissa.

Kuvio 2. Eritasoisesti menestyneiden koulujen lukutaidon pistemäärien keskiarvot Suomessa ja OECD-maissa.

Poikien lukutaidon turvaamisen kansallinen haaste

Tytöt olivat poikia parempia lukijoita kaikissa PISAan osallistuneissa maissa, erityisesti luetun pohdintaa ja tekstien itsenäistä arviointia edellyttävissä tehtävissä. Juuri tällaista lukutaitoa pidetään nykyisin erityisen tärkeänä, koska se luo valmiuksia kriittiselle ja valikoivalle tekstien käytölle muun muassa hyödynnettävässä tietoverkkoja. Suomessa ero sukupuolten välillä oli vertailumaiden suurin. Viisiportaisella asteikolla tytöt saavuttivat keskimäärin noin $\frac{3}{4}$ suoritustason poikia paremman tuloksen. Tyttöjen paremmuus ei kuitenkaan tarkoita, että suomalaiset pojat olisivat huonoja lukijoita: muiden maiden poikiin suhteutettuna he menestyivät kaikkein parhaiten.

Opetuksen kehittämisen näkökulmasta lohdullista on se, että erot nuorten lukutaidossa – myös tyttöjen ja poikien välillä – selittyvät suurelta osin koulujen vaikutuspiirissä olevilla tekijöillä. Nuoren kiinnostus, sitoutuminen ja harrastuneisuus lukemiseen ennakoivat vahvasti lukutaidon tasoa. Tärkeää on se, kuinka paljon lukemiseen käyttää aikaa, ei niinkään lukemisen sisältö. Myös kehittyneillä opiskelustrategioilla ja vahvalla itsetunnolla on

myönteinen ennustearvo lukutaidon mutta myös matematiikan ja luonnontieteiden osaamiseen.

Kansainvälisesti vertaillen suomalainen yhteiskunta ja koulu sen osana onnistuvat vielä nykyisin virittämään nuorten kiinnostuksen lukemiseen varsin korkeaksi. Lukemisella on edelleen keskeinen rooli erityisesti tyttöjen elämässä ja ajankäytössä. Oppilaiden vastausten perusteella myös suomalainen kirjastolaitos toimii tehokkaasti lasten lukuharrastuksen virittäjänä ja luo mahdollisuuksia jatkaa lukuharrastusta myös myöhemmällä iällä. Koulun haaste onkin etsiä ennakkoluulottomasti uusia keinoja houkutella nuoria monipuolisen lukemisen pariin esimerkiksi teknologiaa ja moderneja viestintävälineitä hyödyntäen.

Erityisen haaste peruskoulutukselle on huolehtia niistä noin 4 %:sta nuoria, jotka ovat kokonaan eristäytyneet tietoteknologian käytöstä: heidän lukutaitonsa on keskimääräistä huomattavasti heikompi. Ryhmän pienuudesta huolimatta kyse on vakavasta tulevaisuuden riskiryhmästä, koska heillä on samaan aikaan huomattavia puutteita perinteisessä lukutaidossa ja he jäävät samalla myös vaille tietoyhteiskunnassa välttämättömiä teknologisia perustaitoja. Yleisesti tarkastellen tie-

totekniikan parissa vietetyn ajan määrällä ei näytä olevan yhteyttä lukutaidon tasoon.

Suomalainen opettaja on vaikuttaja

PISAn tulosten valossa ne maat, joissa opetusta ja koulun toimintaa koskevaa päätöksentekoa on hajautettu paikalliselle tasolle ja kouluihin, ovat menestyneet keskimääräistä paremmin. Suomalaisen koulun autonomia näyttää OECD-maiden vertailussa keskimääräistä vahvemmalta opetuksen sisältöä ja opetustarjontaa koskevassa päätöksenteossa. Sen sijaan taloudestaan, opettajien palkkaamisesta ja heidän palkoistaan sekä oppilasvalinnosta suomalaiset koulut voivat itse päättää merkittävästi muita maita harvemmin.

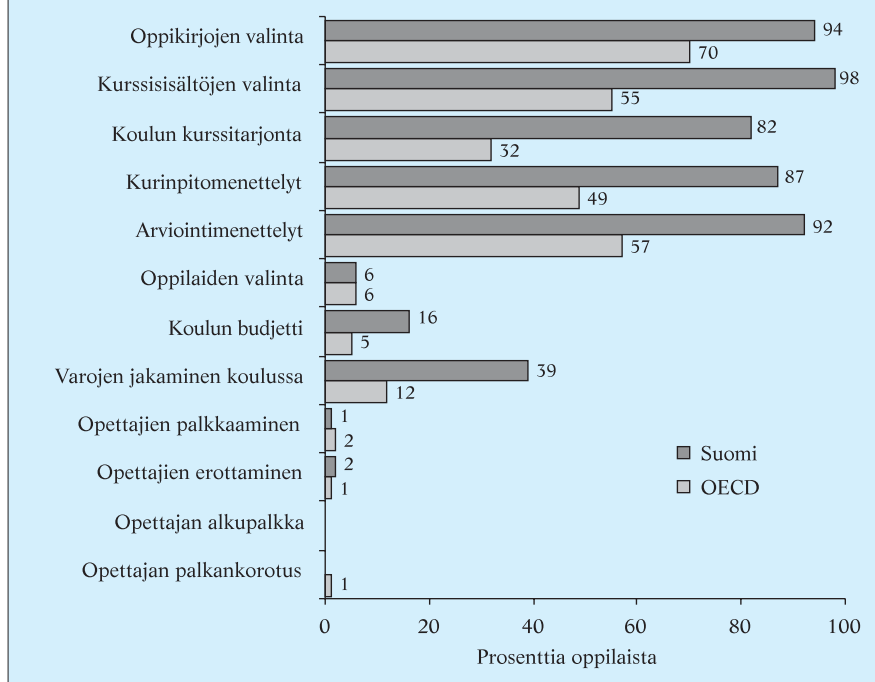
Suomalainen ominaispiirre on opettajien vahva asema päätöksenteossa (kuvio 3). OECD-maiden vertailun valossa suomalaisten opettajien valta on erityisen vahva opetuksen sisällöstä (kurssitarjonnasta, kurssisisällöistä, oppikirjoista) päätettäessä, mutta myös koulujen yleisiä toimintaperiaatteita (kurinpitoa, arviointimenettelyjä) linjaavassa päätöksenteossa. Myös koulun sisäinen varainkäyttö on Suomessa muiden maiden kollegoja useammin opettajien päätettävissä. Opettajien vahva asema päätöksenteossa kertoo osaltaan suomalaisen yhteiskunnan luottamuksesta opettajien asiantuntijuuteen.

Onko erinomainen kyllin hyvää?

PISA-tulosten valossa suomalainen koulutusjärjestelmä näyttäytyy korkeatasoisena ja perusrakenteiltaan hyvin toimivana. PISAn kaltainen oppimistulosten vertailu laajoine taustakyselyineenkin on vain yksi tarkastelukulma koulun toimintaan. Menestymisen taustalla vaikuttavien tekijöiden summa on paljon kompleksisempi kuin

Kuvio 3. Opettajien autonomia päätöksenteossa.

Niiden oppilaiden prosenttiosuus, joiden kouluissa opettajat voivat ainakin jossain määrin päättää seuraavista asioista.

mitä yhdellä tutkimuksella on mahdollista tavoittaa. Koulutuksen kehityksen ymmärtämisessä myös aikaperspektiivi on olennainen: Suomessa keskeiset koulutuspoliittiset ratkaisut ajoittuvat 70-luvulle, jolloin rinnakkaiskoulusta luovuttiin ja opettajankoulutus siirrettiin yliopistojen vastuulle.

Uudet sosiaaliset ja pedagogiset haasteet edellyttävät opettajilta ja kouluilta valmiutta ohjata nuorten oppimista yhteisönä, ts. yhdessä mietittyihin tavoitteisiin tähdäten ja kaikkien kouluyhteisön jäsenten asiantunteudesta hyödyntäen. Yhteisöllisyyden ja johtajuuden vahvistaminen nousevat keskeisiksi haasteiksi suomalaisten koulujen työskentelyilmapiiriä koskevien melko kielteisten havaintojen pohjalta (ks. Turunen 2000; Kiviniemi 2000). Kouluviihtyvyys, sosiaalisen kanssakäymisen tavat, yhteisölliset ongelmaratkaisutaidot ja koulun päätöksentekojärjestelmät ovat keskeisiä myönteisen työskentelyilmapiirin kannalta, mutta myös olennaisia

tulevaisuuden valmiuksia elinikäisen oppimisen näkökulmasta.

Koulutuksen ”tulevaisuus-huolto”

Suomalaisen koulutuksen perusta näyttää toimivalta. Tämä mahdollistaa monia muita maita paremmin keskittymisen meille ominaisten ongelmien ratkomiseen. Poikien tukeminen oppimisen prosesseissa on monestakin syystä tärkeää. Riskioppilaista suurin osa on poikia, ja heidän ongelmiansa taustalla on hyvin usein alhainen motivaatio, heikko sitoutuminen koulutyöhön ja puutteet opiskelutaidoissa. Oppimisen negatiivinen kierre on tällöin ilmeinen, mikä heijastuu myöhemmin jatko-opintoihin ja työelämään hakeutumiseen sekä niissä selviytymiseen. Lahjakkaimpien oppilaiden ohjaaminen heidän kykyjään vastaaviin ponnistuksiin on jokaiselle opettajalle vaativa tehtävä ja edellyttää joustavia

opetusjärjestelyjä ryhmässä, jossa oppilaiden osaamisen kirjo on suuri. Monipuoliset oppimateriaalit ja kehitetty teknologia mahdollistavat aiempaa paremmin yksilöllisesti eriytyvät opiskelupolut ja itsenäisesti etenevän opiskelun samankin ryhmän sisällä. Keskeinen tulevien vuosien kysymys on myös maahanmuuttajaoppilaiden tarpeista ja tasapuolisista oppimisen mahdollisuuksista huolehtiminen.

Pienen kansakunnan menestymisen välttämätön edellytys kansainvälisessä kilpailussa on korkeatasoinen koulutus. Tämä on myös perusta elinikäiselle oppimiselle. Selviytyäkseen pienen maan on oltava kunnianhimoinen myös koulutukselle asetettavien tavoitteiden suhteen. Keskimääräinen ei riitä vaan ainoastaan paras on kyllin hyvää. Sekin voidaan määrätietoisilla ponnistuksilla ylittää. Onnistumisen yksi ehdoton edellytys on se, ettei koulutuksen asiantuntemuksen tasosta ja sen riittävästä toimintaedellytyksistä suostuta missään olosuhteissa tinkimään. □

KIRJALLISUUS

Kiviniemi, K. (2000), Opettajan työllisyys haasteena opettajankoulutukselle, Opetushallitus, Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) julkaisu 14.

Linnakylä, P. & Malin, A. & Blomqvist, I. & Sulkunen, S. (2000), Lukutaito työssä ja arjessa. Aikuisten kansainvälinen lukutaitotutkimus Suomessa, Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.

OECD (2001), Knowledge and skills for life. First results from the OECD Programme for International Student Assessment (PISA) 2000, Paris:OECD.

Turunen, K. (2000), Opetustyö ja opettajankoulutuksen tulevaisuus, teoksessa Välijärvi, J. (toim.), Koulu maailmassa – maailma koulussa. Haasteet yleissivistävän opetuksen ja opettajankoulutuksen tulevaisuudelle, 19–51, Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) julkaisu 14, Helsinki: Opetushallitus.

Välijärvi, J. & Linnakylä, P. (toim.) (2002), Tulevaisuuden osaajat. PISA 2000 Suomessa, Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.